

Den spanske borgerkrigen fra de norske mediers perspektiv

Innholdsfortegnelse

s3: Problemstilling

s3: Kilder og metode

s5: Begreper og de politiske organisasjonene.

s6: Hvorfor den spanske borgerkrigen?

s6: Aftenposten drøfter anarkistisk ideologi

s9: Mai-dagene

s15: Ny regjering, fra Caballero til Negrin

s19: Massakren i Guernika

s22: Konservativ hertuginne overbevist av folkefronten?

s23: Folkefronten et imperialistisk instrument?

s25: Drøfting og konklusjon

s30: Referanseliste

I denne oppgaven ønsker jeg å kaste lys på de forskjellige tolkningene som ble gjort av den spanske borgerkrigen, fra forskjellige ideologiske perspektiver. Hensikten med dette er å få en bedre oversikt over hvordan og hvorfor de forskjellige ideologiske ståstedene ankom forskjellige normative og deskriptive konklusjoner. Utgangspunktet for de forskjellige perspektivene blir trukket fram fra norske aviser, sett overens med den akademiske litteraturen på feltet. Det er også et formål å undersøke hvordan den anarkistiske bevegelsen ble dokumentert og omtalt i Norge, en oppgave jeg anser som forenelig med problemstillingen. Den spanske borgerkrigen er spesielt godt egnet som forskningstema for å undersøke hvordan ideologisk bias påvirket journalistikken, på grunn av mangfoldet av tolkninger på hva som skjedde, hvorfor, og hva som kunne ha blitt gjort annerledes. Ettersom at det var under den spanske borgerkrigen at et anarkistisk styresett var nærmest å bli aktualisert, så er det en av få begivenheter man ta i bruk for å undersøke hvordan anarkismen ble drøftet fra det norske mediebildet.

Kilder og metode

Det var i utgangspunktet Noam Chomsky`s bok «On Anarchism» som var inspirasjonen for denne problemstillingen. I boken tar Chomsky for seg, og utfordrer noen problemer angående noen prominente historikers misstolkninger rundt (spesielt) anarkistbevegelsen, og dens innvirkning i borgerkrigen. Det som gjør denne boken spesielt egnet som kilde til denne problemstillingen er at den tar for seg hvordan ideologiske biaser kan føre til problemer angående tolkninger av historiske fenomener. Dette biaset i historieforskningen er først og fremst rundt de normative konklusjonene, om hvorfor og hvordan de historiske begivenhetene påvirket hverandre.

Det var litt vanskelig å finne kilder som i dybden tar for seg anarkistbevegelsen, i Spania fra forfattere som ikke selv var anarkister, eller andre typer marxister. Chomsky tar for seg et liberalt bias angående enkelte tolkninger rundt borgerkrigen, men dersom det bare er anarkister som tar for seg anarkistbevegelsen, så kan man ende opp med samme problemene. James Joll var en prominent historiker som skrev i dybden om anarkismens historie i hans bok «The Anarchists». Finner ingen sammenheng hvor han blir knyttet til noen form for politisk bevegelse, men han viser noe sympati for de spanske anarkistene.

Antony Beevor`s book «the battle for spain», var mest relevant for de svarene jeg søkte, og ble dermed boken som ble anvendt mest. Han tar for seg hvordan de forskjellige ideologiske kreftene koliderte, og hvordan propaganda var en sentral del av konflikten. I tillegg er hans gjennomgang av borgerkrigens konflikter presentert på en oversiktlig måte.

Etttersom at problemstillingen omhandler hvordan norsk media har dokumentert borgerkrigen, utgjorde aviser store deler av kildematerialet. Det var da viktig å finne aviser som framstilte borgerkrigen fra forskjellige perspektiver. Aftenposten ble kilden for det borgerlige / liberale perspektivet, arbeidet og ny tid som var nkp`s partiaviser for det kommunistiske perspektivet, og arbeiderbladet som var arbeiderpartiets partiavis for perspektivet fra sosialistenes / arbeiderbevegelsens side. Desverre var det ingen anarkistiske utgivelser i Norge, men omtrent alle bøkene jeg anvender, brukte den katalanske anarkistavisen Solidaridad Obrera som en sentral kilde, slik at et anarkistisk mediaperspektiv er til en viss grad også representert i oppgaven.

Jeg gikk igjennom alle artikkelene som disse avisene utga rundt mai måned 1937, ettersom at denne perioden har vært relativt omdiskutert innenfor historieforskningen. Det er også en periode som er spesielt relevant for problemstillingen, ettersom at kampen for ideologisk hegemoni innenfor folkefronten da nådde sitt klimaks. Jeg har tatt for meg alle artikkelene fra disse 4 avisene som involverte borgerkrigen, også vurderte jeg hvilken av artikkelene som var mest relevante for problemstillingen. Deretter sammenliknet jeg artikkelene fra de forskjellige avisene på et spesifikt tema for å undersøke hva de har til felles, hvor de strider med historisk konsensus og hvilken motsetninger de har. Målet var å finne ut hvorfor de når konklusjonene som de kommer fram til, med et fokus på hvordan avisenes ideologiske utgangspunkt kan påvirke dette. Et par enkeltartikler som egnet seg godt til oppgaven ble også anvendt fordi det da var mye relevant som kunne drøftes på egenhånd.

Begreper og de politiske organisasjonene

Jeg velger å bruke begrepene kommunister (PCE-PSUC) og anarkister (CNT-FAI), for å omtale to av flere ideologiske grupperinger som var aktuelle fra den spanske venstresiden. Det var også andre radikale politiske partier innenfor folkefronten. POUM var et marxistisk parti som var en del av den revolusjonære fløyen i Katalonia. POUM fant seg selv ofte side om side med anarkistene i tidsepoken jeg tar for meg, ettersom at de begge var revolusjonære, med nogenlunde lik ideologi, og ettersom at de begge risikerte politisk forfølgelse dersom kommunistene fikk økt sin innflytelse.

Liberale / republikanske politiske partier var også aktive innenfor folkefronten, men jeg endte ikke opp med å nevne dem ut fra deres navn av to årsaker. Den første årsaken er at kildene jeg anvendte sjeldent nevner dem etter navn, som henger sammen med årsak nummer to – at disse partiene sjeldent var protagonistene, evt. de viktigste aktørene for de kausale utfallene.

De politiske organene som jeg refererer til som revolusjonære under den spanske borgerkrigen innebærer CNT-FAI, POUM, og mindre anarkistgrupper som Durruti`s venner. Først og fremst omtegner jeg de gruppene som var bak og støttet den katalanske revolusjonen som de revolusjonære. UGT er en organisasjon som er vanskeligere å plassere, ettersom de i starten hjalp anarkistene med kollektiviseringsprosessen, men i senere tid var nærmere å slutte seg til stalinismen. UGT kan oppsummeres som en sosialistisk fagforening med et bredere utvalg av forskjellige typer sosialister. Kommunistene som vanligvis blir referert til som revolusjonære, var i konteksten av den spanske borgerkrigen anti-revolusjonære, ettersom at de var blant de sterkeste motstanderne av den revolusjonære aktiviteten, og funksjonelt en del av folkefrontens høyreside (sammen med liberalister/republikanere, og de som ofte blir omtalt som moderate sosialister.)¹

POUM var ikke et «Trotskistisk» parti slik som kommunistavisene hevdet. Leon Trotsky`s «fjerde internasjonale» hadde allerede fordømt POUM for deres deltakelse i populærfrontens valg, og Trotsky hadde selv gjentatte ganger kritisert POUM i sine utgivelser.² I oppgaven blir de likevel henvedt til som trotskister når det er det kommunistiske perspektivet blir tatt frem.

---

1 Noam Chomsky 2014 s68-69

2 Anthony Beevor 2006 s369-370

Hvorfor den spanske borgerkrigen

Den Spanske borgerkrigen er en av de hendelsene i moderne historie som det er skrevet mest om. Det kan være flere grunner for at den spanske borgerkrigen har blitt såpass omdiskutert, både som en indirekte forløper til andre verdenskrig, og ettersom stormaktspolitikken har blitt tolket på mange forskjellige måter. Spanias politiske landskap var også veldig unikt med dens komplette mangel på ideologiske hegemonier. Folkefronten, som var den folkevalgte venstrekoalisjonen, utgjorde en av de bredeste politiske koalisjonene et demokratisk styre har sett, med betydelig representasjon fra liberalister, kommunister, sosialister og anarkister. Det var også under den spanske borgerkrigen at anarkistisk ideologi i stor grad gikk fra å bli en ideologi som et fåtall av akademikere var opptatte av, til en populær folkebevegelse. I et utbredt område, hovedsakelig i Aragon og Katalonia klarte de revolusjonære å endre produksjonsforholdet fra at kapitalinteressene styrte virksomheten, til at de ble styrt av arbeiderne, gjennom en rekke, stort sett demokratiske institusjoner. De revolusjonære spanjolenes ideologi og styresett, kan argumenteres for at omtrent var en direkte motsetning til kommunismen, som de fleste assosierer med den revolusjonære arbeiderbevegelsen.

Aftenposten drøfter anarkistisk ideologi

Aftenposten utga en relativt nyansert artikkel, under overskriften "Røde paradokser", hvor noen av de ideologiske motsetningene innenfor Spanias venstreside blir drøftet³. Aftenposten tar et skritt bort fra å skildre "De røde" som en enhetlig bevegelse som truer vårt demokrati og velferd, og tar for seg noen av forskjellene mellom anarkistene, og kommunistene. Artikkelforfatter Findahl tar for seg litt av de to ideologienes historie, samt bruddet mellom Marx og Bakunin. Han beskriver hvordan anarkismen ikke har klart å få stabilt fotfeste andre plasser enn i Spania. Det er korrekt at det først og fremst var Spania hvor anarkistene utøvde "betydelig" innflytelse som både ideologi og politisk bevegelse på denne tiden. Findahl klarer likevel å få frem at anarkismen kanskje har større innflytelse på vårt norske samfunn en man er klar over ved å nevne at den anarkistiske filosofen Kropotkin, hadde antydning til at Henrik

---

³ Theo Findahl "Røde paradokser" 1937

Ibsen var en anarkist.

Det var bare i Spania at anarkistiske organisasjoner hadde store medlemstall. Findahl påpeker at det foreligger for mange potensielle faktorer for hvorfor det var akkurat i Spania at denne bevegelsen fikk sitt utspring til å ankomme en konklusjon, men det kan ha hatt noe å gjøre med at industrien var nogen lunde desentralisert, og at det kunne ha medført at "Enkeltmennesket har bevart sitt primitive ønske om å ta sig tilrette på egen hånd". Her kommer det fram en liten ideologisk motsetning, hvor Findahl omtaler ønske om kontroll over eget liv og arbeid som et primitivt konsept. Videre i artikkelen får forfatteren virkelig fram sin personlige mening om anarkismen. Han forklarer at I Spanske anarkistiske organisasjoner hadde medlemmene ingen forpliktelser, og sparer ikke på adjektivene når han beskriver dette som «Fantastisk-enkelt, naivt-kynisk, og troskyldig-grusomt».

«Det eneste aktuelle mål er å styrte den «bestående» stat i grus, helst med de voldsomste midler, bomber og dynamitt. På den bare jord skal så massene vite å innrette seg et nytt og lykkelig samfunn uten tvang fra noen «førere» tror anarkisten, som i sitt hjerte har bevart meget av Rousseaus drøm om naturtilstandens lykksalighet, kan hende også en porsjon spansk middelalderlig mirakeltro.»⁴ I dette utsagnet nærmer forfatteren seg ønsketenkning, for å ikke skli for langt fra narrativet om de barbariske «røde». Konklusjonen om at anarkistene helst ville bruke så voldsomme virkemidler som mulig framstår som «rød skremsels» propaganda, og at de var drevet av middelalderlig mirakeltro er enda et usaklig argument for å beskrive anarkistene som primitive. Han nevnte tidligere at arbeiderbevegelsens mål på generell basis er "velvære og tryggere kår", mens anarkistenes eneste aktuelle mål er å styrte staten. Dette narrativet korresponderer lite med virkeligheten. Anarkistorganisasjonene CNT-FAI tok makten i Barcelona fra 20 Juli 1936, og hadde muligheten til å videreføre revolusjonen, og å styrte den katalanske regjeringen. Det sto i mellom å enten etablere et slags anarkistisk diktatur, eller å samarbeide på demokratisk vis med den katalanske regjeringen. De valgte den demokratiske veien, som innebar og samarbeide med den eksisterende regjeringen, og etterhvert også delta i regjeringen⁵. Anarkistene var ikke bare villige til å la regjeringen stå, men også til å selv delta i den.

---

4 Theo Findahl "Røde paradokser" 1937

5 James Joll 1979 s236-

Bortsett fra paragrafen diskutert i forrige avsnitt var artikkelen stort sett saklig og substansiell. Findahl tar for seg forskjellen mellom «Teoretisk marxisme», «Moskva-Kommunisme/Stalinisme», og «Anarkismen». Teoretisk marxisme og anarkismen deler den utopiske drømmen om det klasseløse, og statløse samfunn. Stalinismen stiller seg likevel i sterk motsetning til disse prinsippene, med deres sentraliserte og autoritære styresett. «For stalinismen er enkeltmennesket bare nuller, mens staten er allmektig, og kontrollerer alt. For anarkisten er enkeltmenneskets frihet alt, staten er dødsfienden»⁶ Findahl viser til grunnleggende forståelse angående noen av de ideologiske motsetningene på venstresiden, men kunne ha kritisert anarkistene uten å ta til ordre for skremmelsespropaganda.

Deretter prøver Findahl å argumentere for at anarkistenes deltakelse i folkefronten ikke gir mening. Han argumenterer for at anarkistene tilsluttet seg folkefronten fordi de tilbød amnesti, og at anarkistene så på folkefronten som et pre-revolusjonært skritt. Han unnlater derimot argumenter om at anarkistenes deltakelse i folkefronten kan ha vært for å bekjempe fascismen, eller at det var et legitimt organ for å fremme eget politikk. Videre skriver han at det ikke gir mening at folkefronten som liksom skal være for demokrati, og mot «opprør» samarbeider med anarkistene. Der er det flere antydninger som ligger på veldig tynt grunnlag. Det antydes at anarkistene er antidemokratiske, til tross for at de valgte å opprettholde det katalanske demokratiet. Det er likevel forståelig fra et borgerlig perspektiv å kritisere anarkistene som udemokratiske, ettersom at anarkistisk ideologi utfordrer den liberale forståelsen av hva et «virkelig» demokrati innebærer.⁷ Ved å fremlegge at folkefronten skal være i mot «opprør» som en motsetning mellom folkefronten og anarkistene antydes det at folkefronten er i mot alle former for opprør, uansett situasjon. Ikke at det var general Franco`s opprør spesifikt som de motsatte seg. Selv om at betydelige deler av folkefronten var i mot anarkistenes form for «opprør» betyr det likevel ikke at de forskjellige ideologiske retningene som inngikk i folkefronten ikke kunne stå sammen mot fascistiske opprør.

---

6 Theo Findahl "Røde paradokser" 1937

7 Elizabeth Suite "Anarchism and democracy: continuum or contradiction?"

Findahl antok at folkefrontens og anarkistenes mål egentlig ikke er forenelige. Han startet med å forklare faktiske ideologiske motsetninger, som er reelle, og som gjerne blir drøftet som en av flere faktorer til at venstresiden tapte borgerkrigen. Likevel tar han i bruk stråmannsargumenter som ikke gjenspeiler de historiske og ideologiske motsetningene som fant sted. Et eksempel på dette er antagelsen om at anarkistenes motsetninger til den tradisjonelle oppfatningen av hva som er demokratisk, burde vært en uoverkommelig motsetning mellom anarkistene og resten av folkefronten. Dette argumentet tok verken for seg anarkistenes kompromisser til fordel for den tradisjonelle demokratiske nasjonalstaten, eller at det var andre organisasjoner innenfor folkefronten (kommunistene), som hadde mye mere betydelige antidemokratiske sentiment. Etersom at denne artikkelen ble skrevet i så tett etterkant av mai-dagene, er det mye legitimt grunnlag for kritiseringen av folkefrontens ideologiske motsetninger. Det hadde foreksempel gitt mere mening å kritisere samarbeidet mellom anarkistene, som ønsket å desentralisere samfunnet, og koalisjonen mellom den moderate venstresiden og kommunistene som gikk sammen for å stoppe anarkistenes desentralisering og kollektivisering.⁸

Mai-dagene

Mai-dagene blir gjerne drøftet som begynnelsen på slutten av den anarkistiske bevegelsen i Spania. Anarkistene under organisasjonen CNT-FAI hadde fra starten av borgerkrigen tatt over store deler av Catalonia og Aragon, og hadde gjennomført en sosial revolusjon, hvor store deler av jordbruket og industrien ble kollektivisert under fagorganisasjoner, og syndikater.⁹ Den katalanske regjeringen kunne de ha byttet ut til fordel for andre institusjoner, på lik linje som de reorganiserte produksjonsforholdene, men de valgte å heller å slå lag med de andre partiene på demokratisk vis, slik at de kunne samarbeide mot den større fienden, fascistene.¹⁰ Anarkistene skulle likevel møte på problemer, da kommunistene i større og større grad utfordret det anarkistiske hegemoniet i området. Som eneste stormakt som støttet republikken direkte under borgerkrigen klarte Sovjet-styre å øke sin politiske innflytelse. Sovjet avisen Pravda uttalte seg 17 desember 1936 «As for Catalunya, the purging of the Trotskyists and Anarcho-syndicalist has begun, it will be conducted with the same energy with which it was conducted in the USSR.»¹¹ Situasjonen mellom kommunistiske

---

8 Noam Chomsky 2014 s78

9 Peter Marshall 2008 s462

10 James Joll 1979

11 Pravda 17.12.1936

PCE / PSUC, og CNT-FAI / POUM på den andre siden ble mere og mere anspent fra starten av år 1937. Det gjaldt en rekke forskjellige politiske uenigheter , som endte med en rekke attentater i slutten av april 1937.¹²

Denne konflikten resulterte i det som i deg blir omtalt som mai-dagene (3-8 mai). De norske avisene drøfter disse hendelsene med varierende resultater. Det er forståelig ettersom at det var lite litteratur tilgjengelig som klarte å få frem situasjonen slik den var i Barcelona. Det gjenspeiles også av historikernes manglende drøftinger angående selve mai-dagene og bagatelliseringen av den sosiale revolusjonen.¹³

Bergens Arbeiderblad 5 Mai 1937: «I følge meddelelse fra Katalonia er spenningen mellom tilhengerne av den herskende ordning på den ene side og det iberiske anarkistforbund blitt særdeles kritisk i den siste tid». Anarkistene var også en del av den Katalanske regjeringen, og var dermed en del av «den herskende ordning» dersom det «den herksende ordning» er en henvendelse til statlige institusjoner. Det er enn så vel riktig at den Katalanske regjeringen ønsket å ta tilbake makten som de hadde mistet fra Juli året før.¹⁴ Forfatteren skriver at stormgardene ble beordret «sette seg i besittelse av telefoncentralen som var besatt av anarkistene». Telefonsentralen var styrt av en sammensatt komite med medlemmer fra både anarkistiske CNT og sosialistiske UGT, så den var ikke ene og alene styrt av anarkistene, selv om de hadde overtall.¹⁵ Artikkelforfatter forklarer videre at stormgardene ble slått tilbake, men fikk med seg noen fanger. «Anarkistene svarte med kuppforsøk og tok politikonstabler til fange ved å true dem med revolvere.» Påstår arbeiderbladet. Arbeiderbladet meddeler at begge sidene appellerer til sine tilhengere om å de-eskalere konflikten, og at president Companys skal være herre over situasjonen i byens sentrum, men at anarkistene fortsatt har overtaket. Det er feilaktig å karakterisere dette som et kuppforsøk fra anarkistenes side, ettersom at de prøvde å beholde makten de allerede hadde mot sentraliseringstendensene til den kommunist-liberale koalisjonen. Dette går artikkelforfatteren selv inn på når han drøfter hendelsene som en konsekvens av sentralmaktenes forsøk på å samle de forskjellige politigruppene under felles styre. Narrativet om at konflikten oppstod ved at anarkistene prøvde å øke egen maktposisjon holder ikke grunn, men det stemmer at de ville kjempe for å beholde egne politiske og militære organer

---

12 James Joll 1979 s251

13 Noam Chomsky 2014 s101

14 Anthony Beevor 2006 s371

15 Anthony Beevor 2006 s371

fra sentralmaktens kontroll.

Bergens arbeiderblad utgir også meddelelsen fra den katalanske regjeringens pressebyrå, som forteller sin side av historien. Regjeringen tar ingen ansvar for konflikten og uttaler «enhver meddelelse som forsøker å fremstille situasjonen som vanskelig savner ethvert grunnlag».¹⁶ Regjeringen påstår dermed at det er ingen grunnlag for å kritisere dens handlinger. Til tross for at man kunne argumentere for at regjeringens handlinger var nødvendige for å maksimere sjansen til å vinne borgerkrigen, er det også mye grunnlag for kritikk. At arbeideravisenes korrespondenter støtter republikken, kan medføre at den sliter med å kritisere den.

Det er likevel eksempler hvor arbeideravisene med journalistisk integritet meddeler informasjon som er kritisk til den spanske republikkens sentralmakter. Arbeiderbladet skriver 8 mai at en fransk konservativ avis forteller at Valenciaregjeringens tropper har «har anrettet det rene blodbad» (mot anarkistene). Samtidig legger arbeiderbladet strek under at det er en konservativ avis som har utgitt denne informasjonen, med antydningen om at det kan være missvisende informasjon, eller i verste fall bare et påfunn for å så mistro til regjeringmakten. I følge Noam Chomsky mistet Valencia-regjeringen tålmodigheten sin til forhandling, etter et UGT medlem som skulle innta kabinettet ble myrdet, og valgte å bryte med den relative freden som Companys hadde etablert. 6 Mai rullet tropper fra Valencia-regjeringen inn i Barcelona. Mange prominente anarkister ble drept både under maidagene og i den følgende tiden, så artikkelen arbeiderbladet hadde meddelt var korrekt.¹⁷ Det er også dokumentert at kommunistene som fikk etablert makten sin som følge av mai-dagene, gjennomførte rettslig undertrykkelse av deres politiske motstandere.¹⁸

Sentimentene som går igjen i arbeideravisene er at det nå er ro og orden i Barcelona, og at de motstridende partene kom til enighet. En motstridende forklaring som Chomsky var inne på, er at CNT jobbet med Companys om å forsøke å stoppe «borgerkrigen innenfor borgerkrigen», og at de var nære en resolusjon, men så bestemte Valenciaregjeringen bestemte seg for å sette inn egne styrker for å ta kontroll over situasjonen med fysisk maktbruk.

---

16 Bergens arbeiderblad 5.5.1937 "Alvorlige uroligheter I Barcelona"

17 Noam Chomsky 2014 s76

18 Anthony Beevor 2006 s376

Aftenposten beskriver hendelsene og årsakene for mai-dagene ganske likt som arbeideravisene. De beskriver et kuppforsøk fra anarkistene som følge av at «Valencia-regjeringen hadde foreslått at en general skulle utnevnes til sjef for den katalanske regjeringstroppene.»¹⁹ Det som blir utelatt fra denne forklaringen, som også går igjen i arbeideravisenes forklaring er at Companys resolusjon som skulle samle regjeringstroppene under Aiguader, også foreslo å oppløse arbeider patruljene, som var CNT-FAI`s forsvars/politi organ, og en desarmering av sivilbefolkningen.<sup>20</sup> De to siste kravene kan ha vært vanskeligere for anarkistene å la falle igjennom. På lik linje med arbeideravisene unnlater aftenposten også å drøfte Aiguader`s forsøk på å beslaglegge telefonsentralen, som en av provokasjonene som eskalerte konflikten. Aftenposten som stort sett vinkler artiklene sine i mot den spanske republikk, tar ikke denne anledningen til å kritisere republikken. Det kan også ha med å gjøre at kildene fra disse hendelsene lå tett ved regjeringen i Valencia. Aftenposten viser i samme utgave at de fundamentalt har missforstått konflikten under artikkelen «røde mot røde», hvor de drøfter hendelsene som en anarkistisk-kommunistisk revolusjon, på tross av at kommunistene og anarkistene kjempet på hver sin side i denne konflikten. Dette er en kritikk som NKP avisen Arbeidet også retter mot de borgerlige avisene, hvor de riktig nokk påpeker at konflikten i Catalonia var mellom regjeringsmaktene og kommunistene på den ene siden, og anarkistene og «trotskistene» (POUM) på den andre siden²¹.

Aftenposten skriver 7 mai om et ubekreftet rykte om at anarkistene vil bruke giftgass dersom gendarmeriet ikke oppløses. I samme artikkel skriver aftenposten at «Folk som forsøkte å passere barrikadene på vei til eller fra sitt arbeide blev beskyttet, og det lå mange drepte på fortaugene.»²² Dette framstår som et forsøk på å beskrive de røde som irrasjonelle mordere, som dreper vilkårlig. Det som hendte var at anarkistene forsøkte å beskytte seg selv, og sin maktinnflytelse fra en motrevolusjon, ledet ann av en koalisjon med kommunister, republikanere og moderate sosialister sosialister²³. PSUC skjef og justisminister Comorera som blant annet var innblandet i oppløsningen av CNT`s mat komiteer og brød rasjonering, og befestningsforsøket på telefonsentralen²⁴ hadde en talsperson som sa «Before taking Saragossa, it is necessary to take Barcelona».²⁵ Dette utsagnet gjenspeiler både holdningen i PSUC, og deres handlinger innenfor denne delen av borgerkrigen. Kommunistene fikk også

---

19 Aftenposten 5.5.1937 "Anarkist-revolusjonen I Katalonia"

20 Anthony Beevor 2006 s369

21 Arbeidet 7.5.1937 "Begivenhetene I Katalonia"

22 Aftenposten 7.5.1937 "Anarkistene sender ultimatum til Catalonias regjering"

23 Pelai Pag Blanch 2013 s112

24 Anthony Beevor 2006 s371

25 Noam Chomsky 2014 s88

med seg moderate sosialister som Negrin, i tillegg til liberale republikanere på denne strategien.²⁶

Kommunistavisene skrev fra et veldig annerledes perspektiv om disse hendelsene en hva som kom frem i arbeideravisene og aftenposten, selv om at alle avisene tar den kommunist-liberale siden over de revolusjonære. Mye av fokuset fra kommunistene og deres aviser går ut på å angripe deres meningsmotstandere på venstresiden, og der får PSUC`s rivaliserende ortodokse marxistparti POUM gjennomgå hardest.

«Before taking Saragossa, it is necessary to take Barcelona» er et sentiment som ikke bare gjenspeiler seg i den spanske kommunistbevegelsen, men også de norske kommunistavisene. De anerkjenner heller ikke at kommunistene ikke hadde makten i Barcelona, eller at opptøyene under mai-dagene var et resultat av denne strategien. Kommunistavisen Arbeidet meddelte 7 mai 1937 fra kommunistpartiets talsperson i Alicante at «alle virkelige antifascister oppfordres til å stå sammen mot alle, som vil snikmyrde oss bak fra, mot alle trotskister, og anarko-syndikalister, som må utryddes med makt.»²⁷ Her er antydningen at kommunistenes motstandere innenfor folkefronten ikke var antifascister, og at de måtte bekjempes med makt. Det er interessant at ikke de liberale republikanerne, eller moderate sosialister innenfor UGT mottok samme anklagelser, men det gir samtidig mening ettersom at de i større grad hadde like politiske mål, som feks. Sentralisering av makten til staten, som de mente ville være mere effektivt for å bekjempe fascistene²⁸, og å bryte ned den anarkistiske revolusjonen fra 1936.²⁹ Denne strategien samsvarer også med hva som har vært den vanligste historiske tolkningen, nemlig at det var nødvendig for folkefronten å stå sammen, og at en reversering av kollektiviseringen, og en mer moderat sentralisert stat var viktig dersom republikken skulle vinne over de vestlige demokratiene til egen sak. Dette sentimentet overbeviste også flere lederfigurer fra anarkistbevegelsen.³⁰

Arbeidet fortsetter med å hevde at det var fascistiske penger som var bak «anarkistoppstanden», og at det egentlig var planlagt at oppstanden «skulle ha funnet sted lørdag, samtidig med Bilbaos erobring. Da Bilbao ikke falt, ble anarkistoppstanden også

---

26 Anthony Beevor 2006 s367

27 Arbeidet 7.5.1937 "Fascistiske penger og krefter bak oppstanden I Barcelona"

28 Noam Chomsky 2014 s78

29 Pelai Pag Blanch 2013 s112

30 Noam Chomsky 2014 s84

utsatt.»³¹ Det er ingen ting av dette som stemmer med den historiske konsensusen. Det var verken en spontan eller planlagt oppstand, men en reaksjon på den kommunist/liberalistiske koalisjonens forsøk på å ta tilbake makten i Catalonia og Aragón³². Dette var rent oppspinn, og spilte på det kommunistiske narrativet om at anarkistene og trotskistenes egentlig var på lag med fascistene. Det var andre hevdelser som også var kategorisk feil, deriblant at anarkistene var ekskludert fra den nye katalanske regjeringen³³.

Ny tid rapporterer 5 mai at «Anarkistiske og trotskistiske grupper reiser motstand mot reisingen av en regulær folkearme. Trotskismens provokatører avslører seg som fascismens hjelpesvenner.» Denne artikkelen var ikke rent oppspinn på lik måte som Arbeidets artikkel fra 7 mai. Med «regulær folkearme» henvises det til den katalanske regjeringens forsøk på å samle deres politistyrker under ministeren for intern sikkerhet, Artemi Aiguader³⁴. Dette lovforslaget kom som nevnt tidligere, sammen med forslaget om å oppløse anarkistenes «arbeider patruljer», og å desarmere sivilbefolkningen. Aiguader hadde, til tross for at han ikke var medlem av PSUC, utnevnt PSUC medlem Rodríguez Salas til stillingen som «politisjef», selv om at han vist nokk var kjent for å være «voldelig og hensynsløs.»³⁵ Disse faktorene gjorde at CNT-FAI og POUM ikke kunne akseptere dette forslaget, uten å risikere at det ville medfølge både ett tap av innflytelse, og politisk forfølgelse. Det er likevel korrekt at kommunistene mente at en sentralisering av makten var en nødvendighet for en effektiv krigføring, som førte til konklusjonen om at motsanderne av denne politikken var motstandere av strategien som de mente ville slå Franco. Ny tid konkluderer med at dersom den katalanske regjeringen hadde opprettet en regulær arme «bygget på orden og disiplin», kunne de ha ført an med seier i Bilbao og Madrid. Dermed mente kommunistene at anarkistene og «trotskistene» hjalp Franco med å motsette seg deres politikk. I denne artikkelen argumenteres dette standpunktet for i god tro med å anlegge anarkistenes egenskaper som å være for idealistiske, men det gikk i mange andre tilfeller over til å anklage CNT-FAI og POUM for å samarbeide medvillig med fascistene. Ny tid fortsetter med å skrive at «anarkistiske arbeidere begynner å forstå nødvendigheten av disiplinen.» Det er korrekt at noen anarkister lot seg overbevise om at kommunistenes strategier kunne være mere effektive for å vinne krigen³⁶. Arbeidet skriver imidlertid ikke om «trotskister» som

---

31 Arbeidet 7.5.1937 "Fascistiske penger og krefter bak opstanden I Barcelona"

32 Anthony Beevor 2006 s362

33 Pelai Pag Blanch 2013 s114

34 Anthony Beevor 2006 s369

35 Pelai Pag Blanch 2013 s107

36 Noam Chomsky 2014 s84

tilsluttet seg «den riktige siden», de ble heller omtalt som «fascismens hjelpesvenner». Trotskistene var i følge kommunistene, de største forræderne på den politiske venstresiden. Ellers så kan denne artikkelen kritiseres for å påstå at det var opprettelsen av folkearmeen som var den utløsende årsaken til de fysiske konfrontasjonene mellom den katalanske regjeringen og anarkistene fra 3-8 mai, da resolusjonen om en samlet folkearme fant sted 1ste mars.³⁷

«900 drept og 2500 såret under trotskistrevolten i Katalonia» Lyder overskriften fra en artikkel fra ny tid den 12 mai som reflekterer over hendelsene under mai-dagene. En dramatisk underoverskrift skildrer «Mens Spanias sønner ofrer sitt liv ved fronten organiserer trotskistene broderkrigen bak fronten». Med andre ord er Spanias sønner modige ved fronten mot fascismen, mens trotskistene prøver på feigt vis å gjøre opprør bak fronten. «Ifølge de opplysninger som er utsendt såvel av UGT som CNT i Katalonia er det katalanske trotskister som har ansvaret for uroen.» Ny tid hevder altså at UGT og CNT bekrefter at det var «trotskistene» (POUM) som var bak urolighetene. Ettersom at UGT hadde flere medlemmer fra PSUC, er det fullt mulig at enkelte fra UGT påstod at det var trotskistene som var bak urolighetene. CNT hadde imidlertid en motstridende forklaring på hendelsene som tok sted, de mente at det var PSUC som prøvde å provosere ett opprør for å knuse anarkistene, ved deres angrep på telefonsentralen³⁸. Artikkelforfatter skriver videre om et møte fra Valencias kommunistparti, hvor samtlige talere skal ha konkludert med at POUM må forbyes. «Disse ofre i Katalonia kunde vært undgått såfremt folkefronten i tide hadde forbudt de trotskistiske organisasjoner som er blitt tilholdssteder for fascistene.» Den kommunistiske ministeren Uribe, krevde 15 mai, med ordre fra Moskva at POUM måtte undertrykkes, og at deres ledere måtte arresteres. Caballero hevdet at det ikke kunne bevises at POUM hadde prøvd å undermine folkefronten, og at det dermed var urimelig å kriminalisere et arbeiderparti. Negrin`s regjering gikk allerede første dag inn for å forby POUM`s avis «La Batalla». 16 Juni ble POUM erklært ulovelig, og deres ledere ble forfulgt³⁹.

Ny regjering, fra Caballero til Negrin

17 Mai 1937 trakk Largo Caballero seg som statsminister etter en lengre regjeringskrise. En

37 Pelai Pag Blanch 2013 s108

38 Anthony Beevor 2006 s 377

39 Anthony Beevor 2006 s 382

rekke hendelser endte med at Caballero kun fikk fortsette dersom han ga opp posisjonen som krigs minister etter Stalins ønsker. Dette gikk ikke Caballero med på ettersom at han fryktet at det kunne føre til et kommunistisk kupp. Negrin fikk tilbudet om å overta som statsminister samme dag som Caballero trakk seg. Dette medførte en stor endring i maktbalansen innenfor republikken⁴⁰. Caballero til tross for at han var en moderat sosialist som var medlem av UGT og PSOE, så mottok han store deler av støtten sin fra CNT-FAI. Det var betydelige ideologiske forskjeller mellom Caballero og anarkistene, men de opprettholdt et pragmatisk samarbeid for å unngå at kommunistene kom til makten⁴¹.

Juan Negrin var en del av den konservative venstrefløyen, beskrevet slik av Brouè «He is an unconditional defender of capitalist property, whom the CNT ministers find blocking all of their proposals. He is the one who solidly reorganized the carabineros and presided over the transfer of the gold reserves to the USSR. He enjoyed the confidence of the moderates, and was on excellent terms with the Communists.»⁴² Regjeringsskiftet ble på mange måter dødsstøtet mot den anarkistiske revolusjonen i Katalonia og Aragón, noe som medførte store politiske og sosiale endringer innenfor disse regionene⁴³.

Aftenpostens artikkel angående regjeringsskiftet i Valencia stemmer relativt godt med den historiske konsensusen, med noen unntak. «Moskva står bak regjeringsskiftet i Valencia. Kommunistene fikk ordre til å samarbeide med de liberale for å tekkes de demokratiske stormaktene»⁴⁴ oppsummerer overskriften. At Moskva-regimet var en faktor for dette regjeringsskiftet er det ikke tvil om, spørsmålet er heller i hvilken grad de var involvert. Det blir feil å ikke tildele de spanske kommunistene noen form for autonomi, selv om de var inspirert av, og tidvis tok instruksjoner fra Moskva. Negrin selv var heller ingen kommunist, men hadde likevel mye tilfelles med kommunistenes ideologi. Han var autoritær, og så for seg at han selv viste hva som var best for sine undersåtter. Negrin`s samarbeid med Moskva var først og fremst pragmatiske. Ettersom at republikken og Negrin var avhengige av Sovjetunionens militære støtte, var de mulig å utpresse til å følge Stalin`s ordrer. Dette regner Beevor som årsaken til den politiske etterfølgingen av POUM, selv om det er vanskelig å si sikkert at ikke de spanske kommunistene kunne ha gjort noe slikt, selv uten press fra

---

40 Anthony Beevor 2006 s 378

41 Anthony Beevor 2006 s 367

42 Noam Chomsky 2014 s78

43 Pelai Pag Blanch 2013 s122

44 Aftenposten 19.5.1937 "Moskva står bak regjeringsskiftet I Valencia"

Moskva.⁴⁵

Aftenposten er også inne på noe med påstanden om at kommunistene fikk ordre om å samarbeide med de liberale for å akkommodere seg til de demokratiske stormaktene. Caballero favoriserte også en strategi som innebærte å gjenopprette autoriteten som den sentrale statsmakten hadde i forkant av den anarkistiske revolusjonen, og å samarbeide med liberale selv om at Caballero var sosialist. Til og med flere anarkistiske lederfigurer gikk med på denne strategien, i håp om at en mere moderat politisk organisering ville føre til at demokratiene skulle komme til utsetning.⁴⁶ Det Caballero og hans politiske støttefeller ikke hadde innsett var at dette også var kommunistenes hemmelige strategi. Kommunistenes formål var til motsetning til UGT-CNT fløyen, ikke bare å lure liberale demokratier til å støtte dem slik som aftenposten fremla saken. Kommunistenes tro på det de kaller for «vitenskapelig sosialisme» overbeviste dem om at dersom de klarte å få kontroll over massene, ville en marxistisk samfunnsorden være uunngåelig.⁴⁷ Slik situasjonen var i republikken kunne kommunistene og liberalistene samarbeide, ettersom at de hadde felles mål, i alle fall på kort sikt. Favoriseringen av den gamle (moderate) samfunnsordenen var for liberalistene og kommunistene ikke bare for å søke støtten til demokratiene. Det var også et mål i seg selv for begge disse partene å bryte opp anarkistenes kollektivisering, og å sentralisere de revolusjonære militigruppene. Negrin regjeringen i tillegg til å undertrykke revolusjonære tendenser, gikk enda lengre en Caballero i retningen av å danne et moderat image, og klarte med det å imponere vestlige statsledere som Churchill. Det var likevel ikke nokk til å tilegne seg Storbritannias støtte⁴⁸. Aftenposten drøfter bra i denne artikkelen at «samarbeidet med de liberale skyldes sovjetregjeringens ønske om å hindre en altfor radikal utvikling i Spania, og dermed sikre de demokratiske stormakters velvilje.»⁴⁹ Aftenposten tar også for seg problemene med at fagforeninger, deriblant CNT nektet å delta i denne regjeringen.

Arbeiderbladet dokumenterer regjeringsskiftet med betydelig mindre sensasjonalistisk ordvalg. «Spania har fått ny regjering» lyder overskriften. Enkelt å greit skriver arbeiderbladet «At det var uenighet med kommunistene som hindret Caballero i å danne den

---

45 Anthony Beevor 2006 s380-381

46 Noam Chomsky 2014 s84-85

47 Anthony Beevor 2006 s84-85

48 Anthony Beevor 2006 s399

49 Aftenposten 19.5.1937 "Moskva står bak regjeringsskiftet I Valencia"

nye spanske regjering da han ble oppfordret til det»⁵⁰ Arbeideravisen fortsetter å skrive angående hva som skjedde, men kan ha bommet litt på forklaringen angående hvorfor det skjedde: «Situasjonen synes å være opstått ved en rekke gjensidige misforståelser innenfor regjeringen, som ytterligere er blitt tilspisset ved anarkisturolighetene i Catalonia.» Det arbeiderbladet kaller for «anarkisturolighetene» var hendelsene som i dagens historieforskning blir omtalt som maidagene. Maidagene var en av grunnene til de politiske urolighetene, og dermed også regjeringsskiftet. Arbeiderbladet tar siden å spesifiserer hvilken gjensidige uenigheter som medførte problemer for regjeringdannelsen: «det var særlig kommunistenes holdning som gjorde det umulig for Caballero å danne regjering, men heller ikke de andre partene var tilfreds med den plan til arbeidsordning for regjeringen som Caballero fremla.» Her var arbeiderbladet inne på noe, men det var ikke bare uenigheter, eller kommunistenes holdning som førte til regjeringsskiftet. Like etter maidagene var over hadde sentralkomiteen til PCE gått inn for en strategi som innebærte å få avsatt Caballero, dermed var et regjeringsskifte var noe som kommunistene aktivt jobbet for.⁵¹ Hvorfor arbeiderbladet lot vær å drøfte Sovjetunionens involvering i regjeringdannelsen, kan være mangfoldige. Ettersom at de befant seg i en pågående propagandakrig, kan det være at de trodde det var oppspinn for å svekke folkefronten, men det var også et narrativ som kunne være ødeleggende for den norske oppfatningen av folkefronten, og dermed også politisk effektivt å unnlate å drøfte på tross av at det stemte.

Kommunistavisen Ny tid skildrer regjeringsskiftet gjennom sine egne ideologiske briller, og anvender en mer normativ vurdering over situasjonen enn arbeideravisen. «Spanias nye regjering er et uttrykk for modningen i den spanske folkefront» forklarer overskriften. Det er klart at økende kommunistisk innflytelse kunne oppfattes som en modningsprosess for kommunistene. Spesielt ettersom at det gikk på bekostning av den venstre-libertarianske bevegelsen⁵² som marxister på den autoritære siden i lang tid hadde kritisert for å være for idealistisk, eventuelt umodent. Et eksempel på denne kritikken er Lenin`s bok ««Left-Wing» Communism: an Infantile Disorder». Disse sentimentene gjenspeiler seg i retorikken: «regjeringen vil samarbeide med alle organisasjoner innenfor folkefronten og har til formål å styrke folkefrontens kraft mot fascismen. En avgjørende betingelse for dette er at det skapes arbeid, orden og disiplin bak fronten og regjeringen er fast bestemt for å sørge for dette.

---

50 Arbeiderbladet 18.5.1937 “Spania har fått ny regjering”

51 Anthony Beevor 2006 s378

52 Anthony Beevor 2006 s376

Ennvidere vil regjeringen sørge for enhet i landets militære ledelse.»⁵³ Fra kommunistene (og moderate sosialister som Negrin) sitt perspektiv var det bare en sterk stat, med disiplinerte militærstyrker som hadde muligheten til å slå fascistene⁵⁴. Det var bare aftenposten og arbeiderbladet som tok for seg hvordan flere fagorganisasjoner motsatte seg den nye regjeringen. Ny tid siterer heller moskvaavisen pravda som danner narrativet om at det om at støtten til den nye regjeringen var større enn den egentlig var: «Fagforeningen i Baskerlandet slutter opp om regjeringen. Fagforbundene i Baskerlandet og Asturia har i går offentliggjort et kommunike. I det heter det at fagforbundene fullt ut slutter seg til den nye regjeringen som er dannet og lover den sin støtte i såvel det baskiske som spanske folks kamp mot fascismen.» Ikke bare unnlater dem å ta opp at en av de to mest dominante fagorganisasjonene (CNT) nektet å ta del i regjeringen, men de bruker støtten fra to mindre fagorganisasjoner til å antyde til at fagforeningene generelt sett støtter regjeringen.⁵⁵

Massakren i Guernika

I 2017 tar aftenposten for seg bombingene av Guernica på ny, hvor de beskriver begivenheten som en massakre utført av den tyske luftwaffe. Bombingen var så brutal at under 1 prosent av bygningene stod igjen. I tillegg anvendte tyskerne fly med maskingevær til å jaktet ned de som prøvde å flykte unna bombingene. Aftenposten skriver at det som gjorde bombingene av den lille byen Guernica til en spesiell begivenhet i verdenshistorien, er at det var første gang at en hel by ble utslettet fra luften. Spesielt nokk var Guernica-massakren Herman Görings bursdagsgave til Hitler, som til gjengjeld ga Göring et langt større budsjett etter han fikk vitnet kapasiteten til luftwaffen. Aftenposten konkluderer med at de nye krigsteknikkene tyskerne fikk prøve ut, og videreutvikle i Spania ble avgjørende for deres suksess i starten av andre verdenskrig⁵⁶.

Den 5 mai 1937, var tonen litt annerledes fra aftenposten. Selvsagt så var situasjonen veldig annerledes også, med mye usikkerhet rundt hva som ble rapportert, og uten en historisk konsensus å lene seg på. «Guernica blev sprengt i luften av de røde. Miner var gravet ned

---

53 Ny Tid 19.7.1937 "Spanias nye regjering"

54 Noam Chomsky 2014 s45-46

55 Pelai Pag Blanch 2013 s118

56 Vedbjørn Sand 2017

under gatene.» noterte overskriften. Korrespondenten til aftenposten meddeler at det er usikkerhet rundt hvem som har ansvaret for ødeleggelsen av Guernica, men at hullene i jorden er alt for store til å ha skjedd via bombe-eksplisjoner. Korrespondenten mener at det er mere sannsynlig at disse hullene er forårsaket av miner (fra de røde). «Under disse omstendigheter er det vanskelig å tro på baskernes påstander om at Guernica skal ha vært utsatt for et særlig hårdt bombardement fra nasjonalistenes side.»⁵⁷

To dager senere prøver aftenposten seg på nytt, og denne gangen ønsker de å legge fram begge sidene av denne saken. Guernicas borgermester, og en av sogneprestene hadde meddelt at det var tyske fly som hadde bombet byen, og beskyttet sivilbefolkningen. «Sognepresten innrømmer at Franco ikke har ansvaret fordi flyene var tyske.»⁵⁸ Hensikten med den setningen ser ut til å være å frata Francos skyld i dette angrepet, uansett om at «de rødes» forklaring over hva som skjedde i Guernica skulle vise seg å stemme. For at logikken om at Franco ikke eide skyld i dette angrepet skal holde opp, må man anta at tyskerne hadde foretatt dette angrepet helt på eget initiativ, uten en form for godkjenning fra nasjonalistene.

Den motstridende forklaringen ble hentet fra «den tyske legasjon i Oslo.» De påstod at det var bolsjevikene som la byen i aske. Korrespondentene de henviste til meddelte at det ikke kunne konstateres noen spor av bomber. De gir uttrykk for at folk var «forferdet da de hørte om Guernicas pseudobombardement». «Vil de i fremtiden legge litt mere klokskap for dagen?». Også legges det til at «de spanske bolsjevikere i Durango før sitt tilbaketog skjøt 45 personer, deriblant 4 prester.» Å kalle det for et «pseudobombardement» er essensielt det samme som å kalle bombingene for «fake news». Hendelsene i Durango blir ikke direkte brukt for å bevise noe som helst, men heller til å vagt antyde at de røde tyrannene hadde kapasiteten til å gjøre noe så forferdelig, at de liksom greit kunne være bak denne grusomheten også. Aftenposten virker til å prøve å framlegge de to forskjellige sidene av denne saken, men får fortsatt til å frata Franco et potensielt ansvar, og framstår dermed ikke helt nøytral. Et annet problem angående aftenpostens nøytralitet kommer fram ved at bare de spesifikke hendelsene blir gjenfortalt fra venstresidens perspektiv, mens høyresidens versjon av hva som skjedde ble supplementert med appeller til følelser og popularitet «folk var forferdet».

---

57 Aftenposten 5.5.1937 “Guernica blev sprengt i luften av de røde”

58 Aftenposten 7.5.1937 “Ødeleggelsen av Guernica”

Arbeiderbladet prøver ikke å framstå som en nøytral meddeler av to motstridende sider. 29 april 1937 er forsiden printet med overskriften «Massakrene i Guernica er foretatt av tyskere.» Det var som tidligere nevnt første gang at en hel by ble bombet til grunnen, og dermed en unik og skremmende tragedie. Slike typer hendelser ble viktig for «mediakrigen» som fant sted etter som at det ga muligheten til å framstille den politiske opposisjonen som tyranniske barbarer. Selv om at arbeiderbladet endte på side med den historiske konsensusen i forhold til denne hendelsen, betyr det ikke at det ikke var en gyldig mulighet for propaganda. Arbeiderbladet meddeler at «30 tyske fly i 3 timer bombarderte byen og meiet flyktende barn og kvinner ned med maskingeværene.» At de velger å skildre at barn og kvinner ble meiet ned av maskingevær har til hensikt å skape empati med ofrene og forakt for forbryterne, ikke bare å gjenspeile hva som skjedde i upersonlig stil. Dette blir oppfulgt med en appell til «den civiliserte verden, om den vil tillate at et folk som alltid har kjempet for frihet og folkestyre blir utslettet.»⁵⁹ Her argumenterer arbeiderbladet for en konsekvensetisk tilnærming hvor de liberale demokratiene anses som medskyldig i disse tragediene, ettersom at de «tillater» at det skjer. Logikken er at de tillater tyranniet ved å stå på sidelinjen. Artikkelen fortsetter med en meddelelse fra den baskiske delegasjon i Valencia som fargerikt beskriver Guernica som et viktig kultursenter hvor «vår nasjons og våre tradisjoners smykke, er forvandlet til en ruinhaug, fylt med de forbrente rester av kvinner, menn og barn.» Artikkelen fortsetter å framstå som en appell for å forhåpentligvis motta støtte fra verdenssamfunnet ved å hevde at baskernes eneste forbrytelse var å tre inn i republikkens tjeneste, og at de under første verdenskrig stilte 150 skip til engelsk tjeneste, som kostet dem 35 skip med mannskap. Det kan være flere betydninger bak denne argumentasjonen. Ved å beskrive det som en forbrytelse at de støttet britene kan antagelsen være at tyskerne tok hevn for at baskerne hadde støttet britene under første verdenskrig. Det kan også henge igjen et lite ønske om at britene nå burde ha hjulpet baskerne, ettersom at de fikk til å hjelpe britene under første verdenskrig til tross for at baskerne offisielt var nøytrale, slik som Storbritannia var under borgerkrigen. Arbeiderbladet velger også å ta for seg den tyske motreaksjonen til denne mediadekningen hvor tyske medier anklager: «britiske meddelelser er tendensiøse og har til formål å bortlede oppmerksomheten fra de grusomheter som «de røde» gjør seg skyldig i.» Arbeiderbladet presenterer det tyske narrative, men oppfølger med å argumentere for at opprørernes påstand om at det var regjeringstropper som ødela byen er umulig å fastholde. A, fordi den lå langt fra fronten slik

---

59 Arbeiderbladet 29.4.1937 "Massakrene I Guernica er foretatt av tyskere"

at angrepene måtte ha skjedd fra luften, og B fordi at det var for mange øyenvitner som meddelte det samme.

Arbeidet leverer et kommunistisk perspektiv som i dette tilfellet er nærmest identisk med deres rivaler fra arbeiderbladet. Arbeidet går igjennom flere av de samme sakene som arbeiderbladet med utgangspunkt i like kilder, men ender likevel med å avspore til et mer konspiratorisk grunnlag, ved å hevde at «Initiativet for krigen i den baskiske provins ligger ikke i general Molas hånd, men hos tyske offiserer, delvis assistert av italienerne.»⁶⁰ Generelt sett kan man si at initiativet bak opprøret lå hos opprørerne, ikke av Tyskerne, også i den baskiske provins. Hvor opprørerne angrep var ikke diktert av tyskerne. Det var Richthofen som ledet an angrepet mot Guernica, og i følge hans dagbok var dette spesifikke angrepet planlagt gjennom ett samarbeid mellom nasjonalistene og nazistene⁶¹. Hevdelsen om at det er tyske offiserer som har tatt initiativet for krigen i baskerland er ikke riktig. Det har i det minste vært delvis tysk initiativ bak bombingene av Guernica. At arbeidet overdriver angående den tyske innflytelsen kan være et forsøk på å konstruere et bilde av fascismens kamp for verdensherredømme, på lik linje som høyresiden konstruerte bildet om bolsjevikenes kamp for verdensherredømme.

Konservativ hertuginne overbevist av folkefronten?

Bergens arbeiderblad printer 13 mai 1937 samme begivenhet som ny tid tok for seg 11 mai. De tar begge for seg historien om den kvinnelige parlamentsdelegasjonens reise til Spania. Det var en konservativ delegasjon med hertuginnen av Atholl i spissen som hadde planlagt å dra til Francos side av fronten. De endte likevel opp med å besøke Valencia og Madrid, og endte angivelig opp som store tilhengere av den spanske regjeringen. Begge artiklene påstår, med en liten språkvariasjon at «hertuginnen er nu vendt hjem så begeistret over den spanske regjering og så venstresinnet, at hennes egne partifeller begynner å bli engstelig for henne.»^{62,63} Dette er effektive propagandaartikler for å argumentere for folkefronten som så humanitær i motsetning til Franco at venstresiden til og med fikk støtte fra konservative

---

60 Arbeidet 29.4.1937 "Det er Tyskland som fører krigen i de baskiske provinser."

61 Anthony Beevor 2006 s 318

62 Ny tid 11.5.1937 "Hertuginnen vilde reise til Franco."

63 Bergens arbeiderblad 13.5.1937 "Hertuginnen av Atholl's Spania-rapport."

hertuginner. Artiklene bruker dette humanitære grunnlaget for å argumentere for folkefrontens arbeid for å evakuere kvinner og barn, og deres arbeid for å ta vare på flyktninger. Flyktningene blir også brukt for å illustrere destruksjonen av Francos opprør, og deres militære aksjoner. Begge avisene skildrer fargerikt hvordan flyktningene hadde opplevd å bli jaktet ned av fly med maskingevær. Den eneste tydelige ikke-semantiske forskjellen mellom artiklene er at bare Bergens arbeiderblad velger å gjenfortelle flyktningenes meddelelse om at noen mødre hadde valgt å drukne seg selv og sine barn i elven for å unngå å bli beskyttet av fly. Det kan foreligge ideologiske motsetninger som gjør at artiklene var nærmest identiske, bortsett fra at ny tid ignorerte mødrenes selvmord. Det kan ha med å gjøre at arbeidet med deres kommunistiske ideologi ønsket å leve opp til idealer som styrke og disiplin, som kunne oppfattes som antitetisk til en handling som selvmord. Bergens arbeiderblad som var en av arbeiderpartiets aviser kan ha hatt bedre utbytte av å illustrere den gode demokratiske folkefronten, med et godt utvalg av arbeiderpartier, mot de fascistiske kreftene som i økende grad truet demokrati og frihet i Europa. Å beskrive hvordan Fascistene drev mødre til å ta sitt eget og sine barns liv for å unngå å bli brutalt myrdet støtter dette verdensbildet (de gode mot de onde), men kunne skade et kommunist orientert verdensbilde som er mere opptatte av å vise at kommunismen står sterkt og ville lede til seier.

Folkefronten et imperialistisk instrument?

«Folkefront i alle land etter Fransk og Spansk mønster. Verdensrevolusjonen det egentlige mål» lød overskriften i aftenposten 4 mai 1937. Her tar aftenposten i bruk komintern lederen Dimitroff's artikkel fra Pravda til å delegitimere folkefronten i Spania. Aftenposten gjenforteller Dimitroff's opfordringer til en dannelse av folkefronter i alle land etter fransk og spansk mønster, og en «fjernelse» av alle ledere innenfor arbeiderbevegelsen som motsetter seg en enhetsfront med kommunistene. «Dimitroff fortsetter – folkefrontene må betraktes som et hovedvåpen i kampen mot fascismen, men det er ikke et formål i seg selv.» Antydningen er at det ikke er kampen mot fascismen som er kommunistenes egentlige mål, og gjør slik at leseren kanskje antar at denne «anti-fascismen» blir brukt som en unnskyldning, mens det egentlige målet er slik aftenposten uttrykker det: «kommunistene vil aldri miste sitt egentlige mål av syne: Verdensrevolusjonen.» Dette kan lede leseren til å få for seg at folkefronten var et kommunistisk instrument som kunne true med

verdensrevolusjonen, selv om at artikkelforfatteren ikke eksplisitt argumenterer for det.

Selv om at overskriften inneholder påstanden «Verdensrevolusjonen det egentlige mål.» spesifiseres det aldri nøyaktig hvem det er som har verdensrevolusjonen som det egentlige mål. Var det folkefrontens mål, kommunistenes mål, eller komintern`s mål? Folkefronten inneholdt både kommunister og deres opposisjon så det kunne ikke ha vært deres enhetlige mål. Om sovjetregimet prøvde å utnytte folkefronten som et organ for å lede an en verdensrevolusjon har likevel vært et omstridt tema innenfor historieforskningen. Både Beevor og Chomsky argumenterer for at det ikke var holdbart at Moskva kommunistenes eneste mål var verdensrevolusjon ettersom at de trakk støtten til republikken da det ble sikkert at Storbritannia ikke kom til å tilby sin støtte.⁶⁴ Argumentet antar at dersom sovjetunionens fremste mål var å nå en kommunistisk verdensrevolusjon burde ikke deres støtte til den spanske republikken ha hvilt på et håp om at vestlige demokratier eventuelt ville komme til utsetning. Siden den spanske republikken var avhengige av Sovjetunionen for militær støtte kunne sovjetregime utøve betydelig politisk makt innenfor republikken som de ikke hadde hatt makten til dersom en stormakt som Storbritannia også hadde gitt militær støtte.⁶⁵ Faktumet at sovjetregimet utnyttet posisjonen sin som den viktigste støtteren av republikken til å utøve politisk innflytelse som inkluderte autoritære tiltak og politisk etterfølgelser av politiske motstandere innenfor republikken, blir brukt for å argumentere andre veien⁶⁶. Da aftenposten ikke spesifiserer hvem som har en verdensrevolusjon som mål resulterer det i at de assosierer hele venstrekoalisjonen som var en del av folkefronten med en verdensrevolusjon etter marxist-leninistisk tradisjon.

---

64 Noam Chomsky 2014 s57-59

65 Anthony Beevor 2006 s417

66 Pelai Pag Blanch 2013 s119 + s124

Drøfting og konklusjon

Avisene hadde tydelig valgt side under borgerkrigen. Aftenposten sidet med nasjonalistene, og arbeideravisen var i lag med kommunistavisene på folkefrontens side. Avisene valgte korrespondenter ut i fra hvem som gjenspeilte egen virkelighetsoppfatning, og endte dermed med forskjellige resultater. Aftenposten presenterte historiene de fikk meddelt i fra nasjonalistene, tidevis også fra nazistene. Arbeiderbladet gjenfortalte det som ble rapportert fra valencia-regjeringen, og den katalanske regjeringen. Kommunistavisene rapporterte fra de spanske regjeringsmaktene da deres meddelelser var forenelige med den kommunistiske ideologien. Kommunistavisene gjenfortalte også mye av det som ble meddelt fra de kommunistiske representantene både i Spania, og i Sovietunionen, også hendte det seg at de mer eller mindre bare oversatte artikkler fra Moskvaavisen Pravda. Aftenposten og arbeiderbladet tok også i bruk europeiske storaviser som kilder.

Det er rimelig å regne med at mangelen på gode kilder, og tilgjengelig informasjon kan ha gjort propagandakrigen mere effektiv under den spanske borgerkrigen, enn den kunne ha vært i nyere tid. Det kan også hende at det var utbredelsen av mange radikale ideologier, med veldig forskjellige virkelighetsoppfatninger som gjorde folk mer mottagelig til propaganda som bygget opp under egen ideologi og virkelighetsoppfatning. Propagandakrigen gjorde det uansett svært vanskelig for avisene å vite hva som faktisk var riktig eller ikke. Et eksempel på hvordan propagandakrigen kunne føre til forvirring er: Høyresiden påstod at venstresiden spredde rykter om at nonner delte ut giftig godteri til barna, mens venstresiden påstod at høyresiden hadde spredd slike rykter for å kunne sværte dem. Å velge en side kan ha simplificert prosessen om å vurdere hvilken informasjon som var riktig, og hva som bare var propaganda.⁶⁷

Det var eksempler inkludert i hoveddelen på at avisene noen ganger valgte å representere den andre siden av historien, men da ble det drøftet som mindre sannsynlig en forklaringen som stemte med eget perspektiv. Kommunistavisene var minst tilbøyelig for å ta for seg andre perspektiver på en ærlig måte. Det kan ha med å gjøre at de var mer kyniske i deres anvendning av propaganda, selv om at den kritikken også kan anvendes mot aftenposten, som blant annet lente seg nærmest tyskernes meddelelse som den riktige, etter det var dokumentert at de hadde bombet Guernica.

---

⁶⁷ Antony Beevor 2006 s86

Arbeiderbladet er vanskeligst å kritisere for ideologisk bias, ettersom at de valgte «den rette» siden av historien. Arbeiderbladet hadde også en litt mindre absolutt tilnærming til hendelsene de gjennomgikk, og trekker færre normative konklusjoner. Det hender dog at arbeiderbladet også bommer helt, spesielt i henhold til maidagene og anarkistbevegelsen. Det kan foreligge et lite ideologisk grunnlag for feiltolkningene. Kildene de jobbet ut i fra omtalte anarkistene som protagonister som skapte problemer for en ellers perfekt arbeiderbevegelse. Arbeiderbladet kan ha idealisert folkefronten, som om det var en enhetelig sosialistisk koalisjon, hvor de på harmonisk vis kjempet mot fascismen. Det kunne ha ført til at arbeiderbladet så for seg at anarkistene ødela denne harmonien, og muligens svekket kampen mot fascistene. Det vill likevel være for spekulativt for å konkludere med. Det virker mere sansynlig at et negativt bias mot anarkistene fra arbeiderbladets side framkom av en mangel på kilder. Valencia-regjeringen`s uttalelser som arbeiderbladet stadig gjenfortalte var svært negative ovenfor de spanske anarkistene, og var med på å danne narrativet om anarkistene som protagonistene. De norske avisene missforsto den spanske anarkismen, men det var ikke nødvendigvis på grunn av ideologiske overbevisninger. Utenlandske korrespondenter som befant seg i Valencia, ble sensurert fra å skrive om den anarkistiske revolusjonen som fant sted 1936.⁶⁸ Dermed er det ikke mulig å vite hvordan de norske avisene ville ha tolket anarkistbevegelsen slik den har blitt dokumentert av historikere.

Avisenes ideologiske bias framkommer ikke bare ut i fra hva de skriver, men også ut i fra hva de unngår å skrive om. Avisene tok først og fremst for seg historiene som støttet sin egen sak. Dette er en kritikk som også kan anvendes mot sosial-vitenskap, ettersom at feks. Historikeren selv velger hva som skal utforskes, og hva som er relevant. Sammenlignbart så velger også avisene å rapportere på det som de anser som relevant, noe som gjerne reflekterer aktørens ideologiske overbevisninger. For eksempel så skrev både arbeidet og kommunistavisene om den konservative hertuginnen som etter et besøk i Spania nesten ble venstreradikal. Aftenposten skrev ikke om denne saken ettersom at det ikke var like relevant for en borgerlig/liberal leser som det hadde vært for en sosialist.

Aftenposten skriver om hvordan Sovjet har kontrollen over folkefronten, mens arbeidet beskriver hvordan tyskerne kontrollerer general Moa. Verken eller av dem hadde i skrivende

---

68 Noam Chomsky 2014 s91

stund rett, selv om at det skal sies at Moskva utøvde en økende innflytelse over folkefronten jo lengre borgerkrigen varte.

Kommunismen og fascismen hadde en tendens til å skaffe støtte ved å appellere til folkets frykt for den andre retningen. Dermed egnet det seg for aftenposten å konstruere et bilde av en kommunistisk totalitær bevegelse som ikke vil stoppe før den har oppnådd verdenherredøme. På lik linje beskriver kommunist-avisene om en fascistisk bevegelse som truer hele verden. Ved å skape frykt på den måten klarte de spanske kommunistene å legitimere totalitære tiltak, og på samme måte klarte fascismen å lure mange om at den var kommet til utsetning for å stoppe kommunismen.

Aftenposten og kommunistavisene skriver begge om de irrasjonelle og morderiske anarkistene. De får til å se øye til øye på den saken, ettersom at både liberalistene og kommunistene hadde en tendens til å foretrekke ro og orden, på bekostning av individuell autonomi i den bestand at de begge foretrekker å organisere samfunnet gjennom en stat. Anarkistene er ikke like opptatte av stabiliteten som en statlig organisering kan fremme, og ønsker heller å organisere samfunnet nedenfra, for å maksimere individuell frihet.

Det er vanskelig å si sikkert, men kommunistenes angrep mot de som de betraktet som trotskister og anarkister, i stedet for de borgerlig-liberale strømningene i Spania kan ha mer for seg enn at det bare var upragmatisk å kritisere de liberale i det de hadde felles mål (som å styrke staten). Det kan liksom greitt reflektere kommunistenes forsøk på å oppnå ideologisk hegemoni på venstresiden. Ettersom at avisene anklager de spanske revolusjonære for å være falske antifascister, og ettersom at de ikke sparte på kreftene da det kom til politisk forfølgelse mot de revolusjonære, virker det som at det er en holdbar antagelse. Andre radikale venstre-ideologier, ble oppfattet som en trussel av kommunistene. Anarkismen spesielt kan argumenteres for at var en betydelig trussel, ikke bare for de spanske kommunistene, men for hele ideologien. Både kommunistene og anarkistene hevdet nemlig at de ønsket et klasseløst, pengeløst og etterhvert også statsløst samfunn ut i fra marxistisk doktrine. Den marxist-leninistisk ideologien, som oftere blir omtalt som kommunisme påstår at et diktatur er nødvendig for å nå dette samfunnet, og for å holde en motrevolusjon i sjakk. Dersom anarkistene hadde klart å realisert et slikt samfunn uten å ta i bruk tyranniske virkemidler, kunne det ha blitt svært vanskelig for kommunistene og argumentere for «proletariatets diktatur».⁶⁹ Kommunist avisenes hevdelser om at POUM var «Trotskyistisk

---

69 Rudolf Rocker 1937 "The tragedy of Spain" s28

fascistisk» var ikke annet enn en del av en propagandakampanje mot deres ideologiske rivaler.⁷⁰

Liberalismen som en politisk bevegelse hadde flere verdikonservative innslag i denne epoken, enn hva den har i dag, men det betyr ikke at de ville ha ønsket fascismen velkommen til Norge. Fascismen var for mange liberale først og fremst en bevegelse som effektivt kunne anvendes mot den farlige kommunismen. Ironisk nok endte mange spanske liberalister med å omfavne kommunismen for dens effektivitet i mot fascismen. Forskjellen er at i Spania så motsatte kommunistene seg revolusjonær aktivitet, og var dermed en forkjemper for en mere moderat og velkjent status quo.

For aftenposten sin del var de ikke først og fremst overbevist over nasjonalistenes ideologi, eller legitimitet. For dem, som for andre liberalister var kampen mot de røde viktigere en kampen mot fascistene. Den russiske revolusjonen, og den voksende arbeiderbevegelsen, førte til en «rød frykt», hvor flere var engstelige for at revolusjonen ville spre seg videre. Den religiøse intoleransen som fant sted enkelte plasser innenfor folkefronten, gjorde at det var enda enklere for nasjonalistene å rekrutere over liberale som kunne ha endt opp med å støtte folkefronten.⁷¹

Fenomenet «rød frykt» påvirket først og fremst nasjonalister, liberalister og konservative, men man ser også at en slags form for rød frykt påvirket aktører på den politiske venstresiden. Både arbeideravisen, og kommunistavisene viste bortimot ingen tegn til å ha blitt påvirket av den «røde frykten», både på godt og vondt. De støttet de den spanske regjeringen uansett hva. Det går an å argumentere for flere årsaker for dette. Ettersom at det var en slags propagandakrig for å oppnå offentlig støtte og annerkjennelse mellom folkefronten og nasjonalistene, er det mulig at media prøvde å danne et «de gode mot de onde» narrativ. De gode kjempet for folkets frihet og velvære mens de onde myrdet sivile. Et slikt verdensbilde kan gjøre det vanskelig å kritisere sin egen side, og det kan gjøre det lettere og justifisere brutal krigføring

---

70 Anthony Beevor 2006 s369-370

71 Antony Beevor 2006 s326

Det er vanskelig å komme fram til en bestemt konklusjon, eller en kortere oppsummering ettersom at problemstillingen er så generell som den er. Det er så mange varierende måter at ideologi kan påvirket tolkningen over borgerkrigens hendelser. Det påvirker hvilken kilder de velger, hvordan konklusjoner de trekker frem, og hva de velger å skrive om. Det var også en propagandakrig som påvirket journalistenes evner til å ta for seg hendelsene på en objektiv måte. En utbredt mangel på gode kilder kunne også gjøre det svært vanskelig . Det er forståelig at avisene ankom feile konklusjoner, når mange av premissene de jobbet ut i fra var feil, men det ideologiske ståstedet påvirker også hvilken premisser man tar for seg.

Referanser:

James Joll 1979 «The anarchists» <http://www.ditext.com/joll/anarchists.html>

Elizabeth Meehan Suite 14.4.2014 «Anarchism and Democracy: Continuum or contradiction» Political studies association:
<https://www.psa.ac.uk/insight-plus/blog/anarchism-and-democracy-continuum-or-contradiction>

Noam Chomsky 2014 «On Anarchism» New York, penguin books

Peter Marshall 2008 «Demanding the impossible, A history of anarchism» London, Harper Perennial

Anthony Beevor 2006 «The spanish civil war» London, Weidenfeld & Nicolson
(sidetall for denne boken kan være +- 1-2 sider ettersom at e-boken ikke hadde normal sidetall inndeling)

Augustin Souchy «May Days» Freedom press

Pelai Pag Blanch 2013 «War and revolution in Catalonia 1936-1939» Brill

Rudolf Rocker Oktober 1937 "The tragedy of Spain" Printed by Freie Arbeiter Stimme New York.

Aviser:

Pravda 17.12.1936

Findahl, Theo. 12.5.1937 "Røde paradokser" Aftenposten

Aftenposten 5.5.1937 "Anarkist-revolusjonen I Katalonia"

Aftenposten 5.5.1937 "Røde mot røde"

Aftenposten 5.5.1937 "Anarkist-revolusjonen I Katalonia"

Arbeidet 7.5.1937 "Begivenhetene I Katalonia"

Aftenposten 7.5.1937 "Anarkistene sender ultimatum til Catalonias regjering"

Arbeidet 7.5.1937 "Fascistiske penger og krefter bak opstanden I Barcelona"

Ny tid 5.5.1937 "Et beklagelig intermesso i Katalonia igår"

Ny tid 12.5.1937 «900 drept og 2500 såret under trotskistrevolten i Katalonia»

Aftenposten 19.5.1937 "Moskva står bak regjeringsskiftet I Valencia"

Arbeiderbladet 18.5.1937 "Spania har fått ny regjering"

Ny Tid 19.7.1937 "Spanias nye regjering"

Aftenposten 5.5.1937 "uernica blev sprengt i luften av de røde"

Aftenposten 7.5.1937 "Ødeleggelsen av Guernica"

Arbeiderbladet 29.4.1937 "Massakrene I Guernica er foretatt av tyskere"

Arbeidet 29.4.1937 "Det er Tyskland som fører krigen I de baskiske provinser."

Ny tid 11.5.1937 "Hertufinnen vilde reise til Franco."

Bergens arbeiderblad 13.5.1937 "Hertuginnen av Atholl`s Spania-rapport."

Vebjørn Sand 25.4.2017 «Fra Guernica i 1937 til Aleppo i 2017. Frykten for den totale utslettelse fra luften»
Aftenposten. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/Akv7z/fra-guernica-i-1937-til-aleppo-i-2017-frykten-for-den-totale-utslettelse-fra-luften-vebjoern-sand?>